

ประวัติศาสตร์กระทรวงมหาดไทย

ลักษณะงานอันเป็นภารกิจของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์การปกครองของไทยมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว นับตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นปฐมราชธานี เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ มาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีการจัดระเบียบการปกครองฝ่ายพลเรือนในรูป “จตุสดมภ์” (เมือง วัง คลัง นา) โดยให้กรมเมืองมีหน้าที่ในการปกครองท้องที่ รักษาสันติสุข บังคับบัญชาบรรดาพลเรือน ตราบจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. ๒๐๐๖ ได้กำหนดให้มีกรมมหาดไทย ดูแลบริหารราชการฝ่ายพลเรือนสืบทอดมาจนถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น

การก่อตั้งกระทรวงมหาดไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ กล่าวได้ว่าเป็นการรวบรวมงานมหาดไทยมาอยู่ในที่เดียวกันอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเล่าไว้เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่า ในยุคสมัยนั้นระเบียบการปฏิบัติงานต่างๆ ขาดความชัดเจน งานที่ปฏิบัติก็ยิ่งเหลื่อมซ้อนกันกับหน่วยงานอื่นๆ รวมตลอดจนถึงวิธีการปฏิบัติงานก็ล้าสมัยจนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องทรงมีพระราชดำริเป็นยุติให้สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพฟื้นฟูราชการมหาดไทยทั้งกระทรวง เลยกทีเดียว

นับตั้งแต่เข้าดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย สมเด็จฯ ได้ทรงทำการปรับปรุงงานของกระทรวงมหาดไทยหลายประการ อาทิ แก้ไขระเบียบการปฏิบัติงาน ยกเลิกประเพณีให้เจ้าหน้าที่ต้องไปเสนอราชการที่บ้านเสนาบดี เลิกประเพณีที่เสนาบดีเอาตราตำแหน่งไปไว้ที่บ้าน กำหนดระเบียบการตรวจราชการหัวเมือง ให้มีการจัดสร้างศาลากลางจังหวัดทุกจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ริเริ่มแนวคิดการทำงานของกระทรวงมหาดไทยที่มุ่งเน้นให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข โดยการทำนุบำรุงบ้านเมืองเสียแต่ยามปกติ ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาเสียก่อนจึงค่อยดำเนินการ รวมตลอดจนการจัดตั้งกรมต่างๆ ขึ้น และรวมการบังคับบัญชาหัวเมืองต่างๆ ซึ่งเดิมกระจายอยู่ถึง ๓ กระทรวง ให้มาขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย เพียงอย่างเดียว เพื่อให้เป็นไปตามตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมที่ผ่านมาทั้งในด้านการจัดองค์กร วิธีปฏิบัติงานและตัวบุคลากร ทุกอย่างต้องได้รับการพิจารณาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เกิดขึ้น โดยเป้าหมายของจุดเน้นจะอยู่ที่ประโยชน์ของประชาชนและ ประเทศชาติเป็นสำคัญ

ภารกิจหลากหลายในความรับผิดชอบต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน สับสน ทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ การบริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วจะเป็นหัวใจของการปฏิบัติงาน ซึ่งอนาคตนับแต่นี้ไปจะถูกชี้นำด้วยนโยบายและแผน อย่างมีระบบ ตัวผู้ปฏิบัติหรือบุคลากรของมหาดไทยทุกระดับจะได้รับการพัฒนาทั้ง คุณภาพ ทักษะ และพฤติกรรม ให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีงานเพื่อประชาชน

จากประวัติศาสตร์ของกระทรวงมหาดไทย ดังกล่าวข้างต้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนากระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๕ ซึ่งในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕ จะเป็นวันสถาปนากระทรวงมหาดไทย ครบ ๑๓๐ ปี ดังนั้นเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนากระทรวงมหาดไทย และน้อมรำลึกถึงคุณูปการอันนิตย์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ องค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งเพื่อให้หน่วยงานในสังกัด กระทรวงมหาดไทยได้รับฟังความคิดเห็นสาธารณะเพื่อประกอบการพิจารณาปรับปรุงแผนปฏิบัติราชการ กระทรวงมหาดไทยให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ตลอดจนเพื่อปลูกจิตสำนึกร่วมความเป็น “คนมหาดไทย” เพื่อธำรงไว้ซึ่งปณิธาน “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” สืบไป ในการนี้ กระทรวงมหาดไทยจึงเห็นควรให้มีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมเนื่องในโอกาสการสถาปนากระทรวงมหาดไทย ครบ ๑๓๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๖๕
